

Trasa A4 (odcinek śląski) – Route of A4 (Silesia section)

Artur Błażejowski, Mirosław Masojć

Wyniki ratowniczych badań wykopaliskowych przeprowadzonych na stanowisku Krępnica 8, gm. Bolesławiec, woj. dolnośląskie.

Stanowisko Krępnica 8 (AZP 75-14/7), pow. Bolesławiec (N 51°18'44", E 15°33'25") zlokalizowane jest na zachodnim zboczu (krawędzi) doliny rzeki Bóbr w obrębie terasy nadzalewowej 7,0 – 8,0 m. n. p. rzeki, ok. 1, 25 km na SSW od centrum wsi Krępnica (ryc. 1). Pod względem fizjograficznym obszar badań położony jest w mezoregionie Borów Dolnośląskich, wchodzących w skład makroregionu fizyczno-geograficznego Niziny Śląsko-Lużyckiej (W. Walczak 1970; Kondracki 1994).

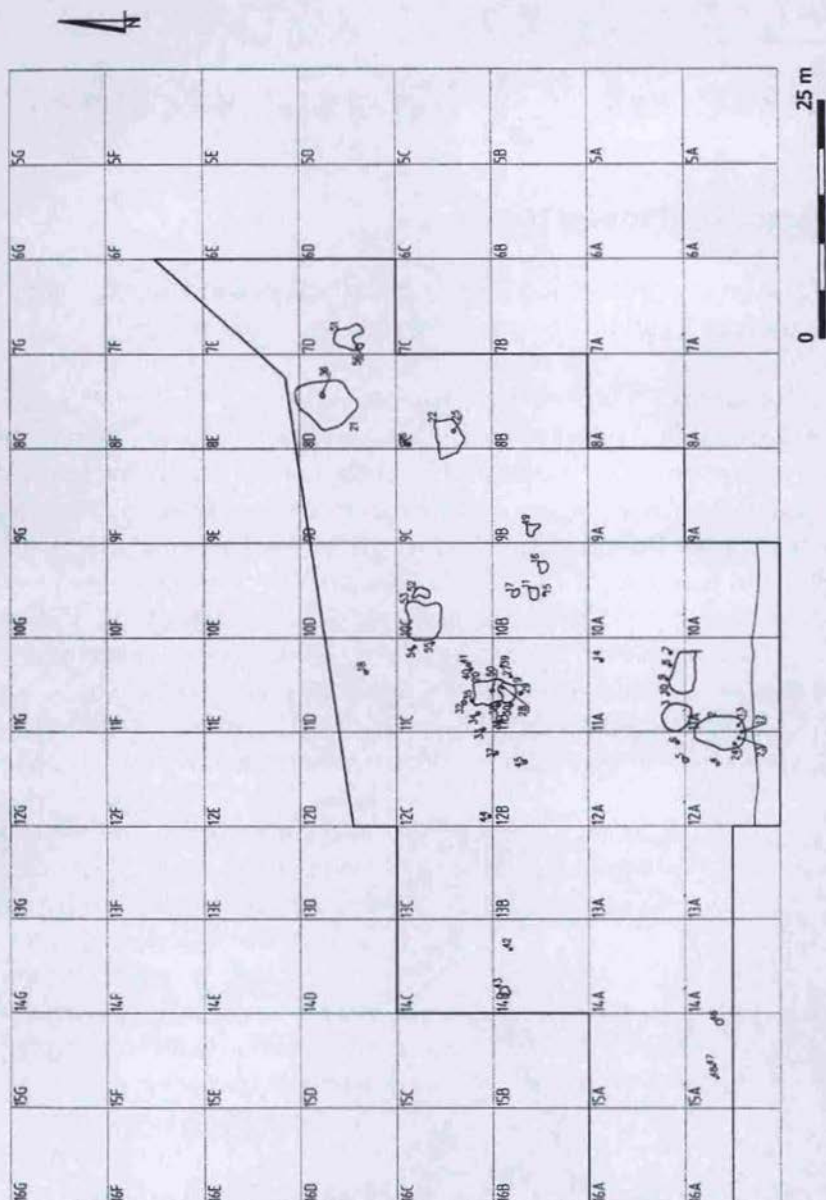
Badania archeologiczne stanowiska 8 w Krępnicy, gm. Bolesławiec podjęte zostały w związku z planowaną budową autostrady A4 na odcinku Jędrzychowice – Krzyżowa. Były to wyprzedzające inwestycję prace ratownicze trwające od 17.05. do 28.06.2004, realizowane przez zespół badawczy Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego (por. K. Bykowski i in. 2005). Badaniami kierował mgr Grzegorz

Ciara, brali w nich udział także dr Mirosław Masojć, mgr Natalia Izbicka i mgr Krzysztof Czarniak. Dla stanowiska oraz najbliższej jego okolicy wykonano szczegółową analizę geomorfologiczną, dzięki której możliwe jest dokładne określenie kontekstu środowiskowego badanego obszaru (K. Sadowski, W. Włodarski 2004).

Stanowisko zostało odkryte podczas badań powierzchniowych wyprzedzających budowę autostrady, przeprowadzonych przez Instytut Archeologii UWr w 2000 r., podczas których

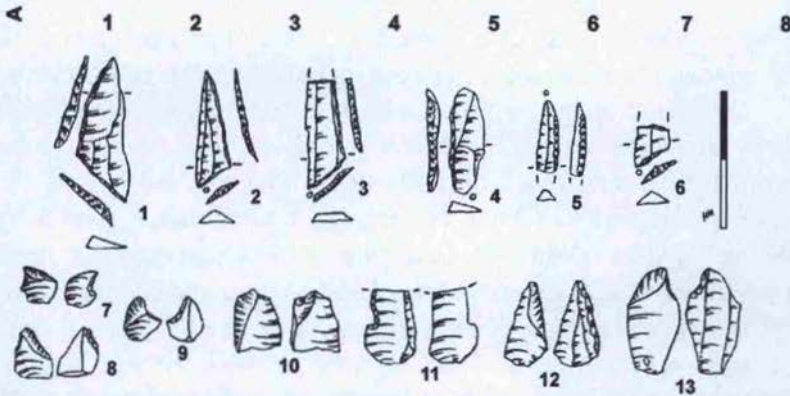
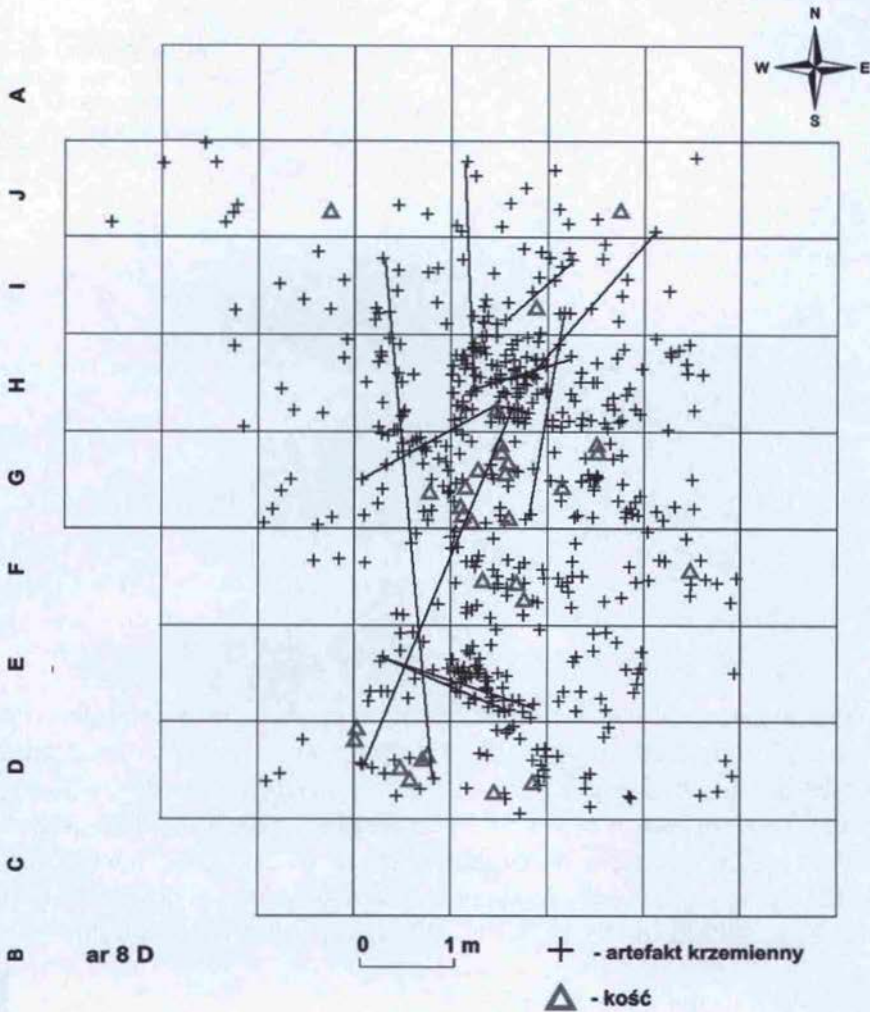
Ryc. 1. Krępnica stan. 8, pow. Bolesławiec. Lokalizacja stanowiska.

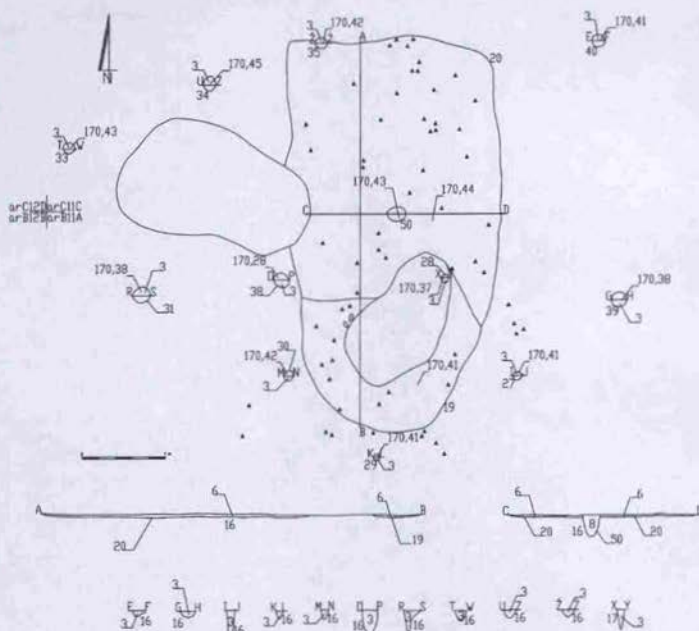
Ryc. 2. Plan osady z okresu wpływów rzymskich na stan. 8 w Krępnicy, gm. Bolesławiec.
Rys. P. Trzepizur.

stwierdzono na nim obecność zabytków z epoki kamienia i epoki brązu (Z. Bagniewski i in. 2001).

W obrębie stanowiska założono jeden duży wykop o powierzchni 33 arów (ryc. 2). Jego południową granicę stanowił stary, przedwojenny nasyp autostradowy. W obrębie wykopu całą warstwę humusu usunięto ręcznie. Podobnie też wszystkie kolejne prace wykopaliskowe prowadzono bez użycia ciężkiego sprzętu mechanicznego.

Ryc. 3. Krępnica stan. 8. Rozprzestrzenienie materiału zabytkowego w obrębie obiektu 21. Rozrzut przestrzenny artefaktów krzemienianych i kości wraz z zaznaczonymi składankami oraz zbrojniki i rylcowce z tego obiektu. Rys. M. Masojć.

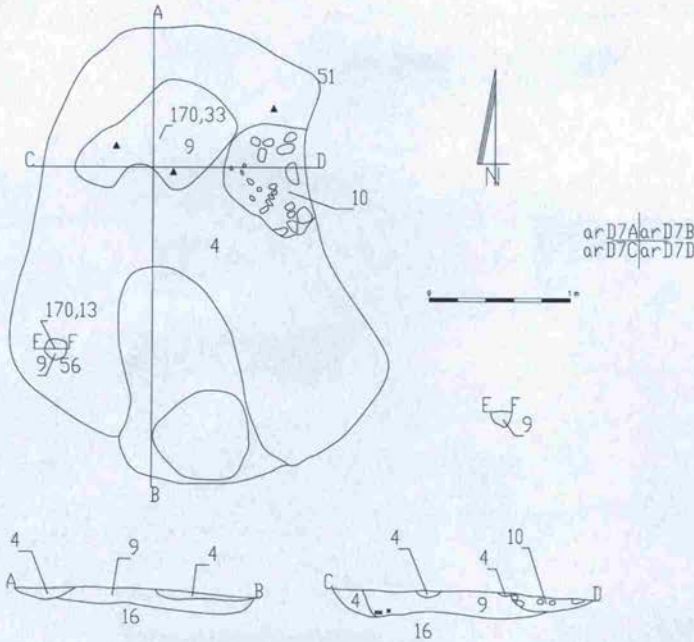
Ryc. 4. Krępica stan. 8. Rzut i profile obiektu 19/20 ze słupami towarzyszącymi. Rys. P. Trzepizur.

Ogółem na omawianym stanowisku odkryto i przebadano 56 obiektów ziemnych, z których najstarszym jest obiekt 21 – krzemienica mezolityczna, pozostałe natomiast w większości wiązać można z osadą z okresu rzymskiego (A. Błażejowski 2005). Niektóre zawierały zabytki umożliwiające ustalenie ich chronologii. We wszystkich praktycznie przypadkach można ustalić ich pierwotną funkcję. Najbardziej charakterystyczne zabytki (wyłącznie ceramikę) odkryto w obiektach: 1, 2, 3, 19/20, 22 i 36. Obiekty nr 11, 15, 16, 17 i 49 zawierały materiał nowożytny.

Krzemienica mezolityczna – obiekt 21

Obiekt nie manifestował się na powierzchni czytelnym zarysem stropu. Jego zasięg wyznaczono arbitralnie na podstawie planigraficznego rozprzestrzenienia artefaktów krzemiennych oraz fragmentów kostnych, tworzących skupienie zbliżone kształtem do owalu na około 20-25 m². W wyniku eksploracji 65 metrów uzyskano łącznie 746 zabytków krzemiennych oraz 30 fragmentów kostnych (ryc. 3). Pozymskany inwentarz składa się z 12 rdzeni, 19 narzędzi, 8 rylców. Pozostała część zespołu obejmuje już tylko półsurowiec oraz odpady. Niewielkie rozmiary obiektu, liczebność inwentarza, brak pozostałości konstrukcyjnych przemawia za interpretacją obiektu jako krótkoczasowego, epizodycznego stanowiska filialnego w stosunku do zlokalizowanego zapewne w okolicy obozowiska macierzystego. W wyniku datowania próbki, pochodzącej w centrum krzemienicy, uzyskano datę AMS 8330 ± 60 BP (Poz-9106). Na podstawie cech formalnych zespołu z Krępicy 8, a także datowania radiowęglowego, chronologię jego lokować należy w końcu okresu bore-

Ryc. 5. Krępnica
 stan. 8. Rzut i profile
 obiektu 51.
 Rys. P. Trzepizur.

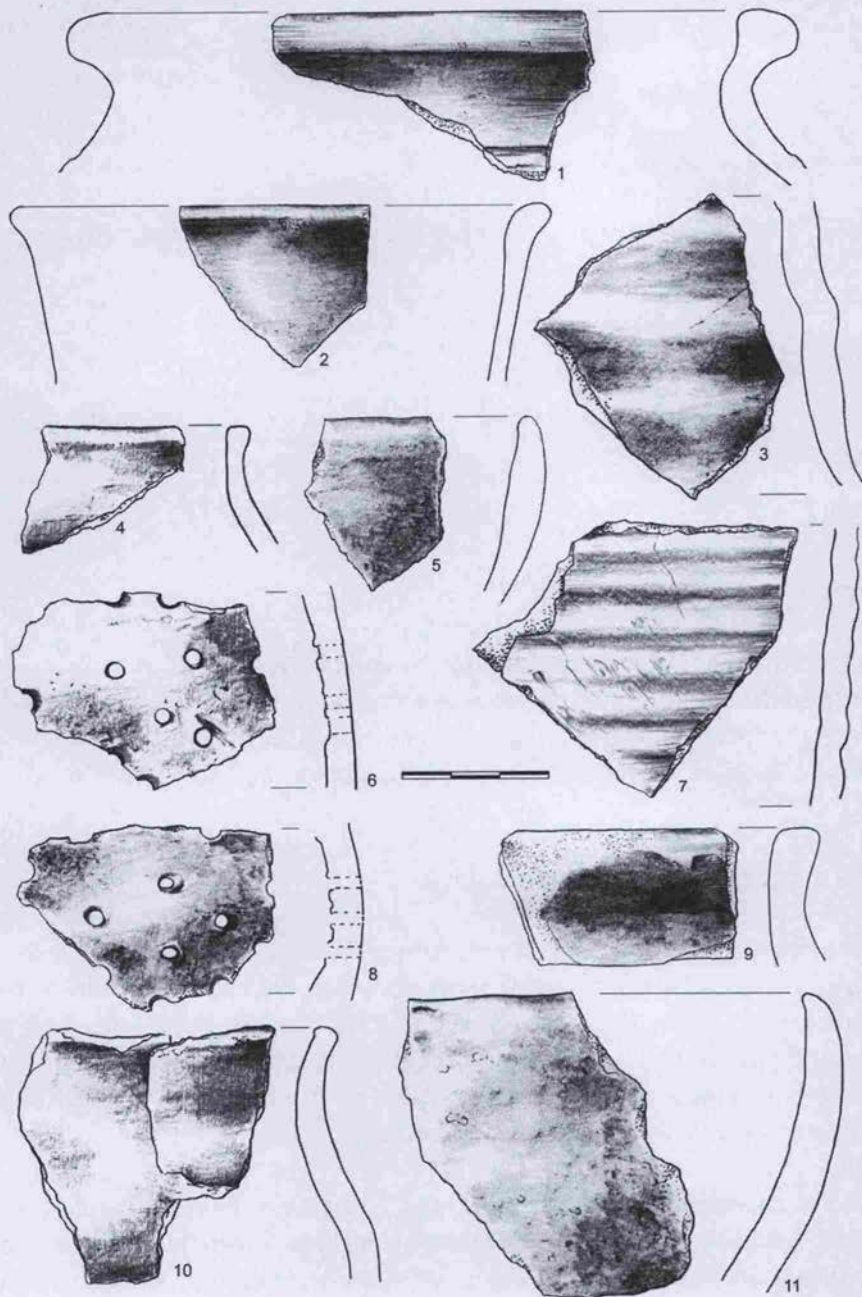

alnego. Przynależność kulturowa, ze względu na brak wystarczającej liczby czułych pod względem kulturowym elementów, jest trudna. Jest to spowodowane krótkotrwałością zadokumentowanego epizodu osadniczego. Wydaje się, iż mamy tu do czynienia z filialnym, wyspecjalizowanym funkcjonalnie obozowiskiem (M. Masojć 2005).

Osada z okresu wpływów rzymskich

Wszystkie obiekty stanowią niewątpliwie relikty osady. Obiekty 1, 2, 19/20, 22 i 53 to zapewne pozostałości budynków mieszkalnych. Najbardziej charakterystyczny wydaje się tu obiekt 19/20 (ryc. 4). Jest to relikty budynku słupowego, z dobrze zachowanym paleniskiem i przybudówką. Ważne przy tym, że budynek ten posiadał od strony południowej ścianę łukowato wygiętą na zewnątrz, w rodzaj absydy. Jest to charakterystyczne dla wielu budynków z obszaru kultury luboszyckiej (G. Domański 1979).

Pozostałe obiekty były budynkami zagłębionymi w ziemię. Trudno dociec, z czego dokładnie wykonano ściany. Możliwe jednak, że były to budynki wzniesione w konstrukcji zrębowej, z dodatkowym, wzmacniającym użyciem słupów, np. jako elementów podtrzymujących dach. Obiekt 3 pełnił najpewniej nieokreśloną bliżej funkcję gospodarczą. Pozostałe obiekty to doły postłupowe. Niektóre z nich są związane z konstrukcjami budynków mieszkalnych. Inne jednak są raczej relikdami elementów osady towarzyszących budynkom, jak np. płotów.

Ryc. 6. Kępnica stan. 8. Fragmenty ceramiki z okresu wpływów rzymskich: 1-3, 5, 7-9, 11 z warstwy kulturowej; 4, 6, 10 z obiektu 3. Rys. N. Lenkow.

Wyraźnie rysują się podziały wewnętrzne osady (ryc. 2). Obiekty 1, 2 i 3 tworzą zespół obiektów odpowiadający chyba zagrodzie. Związane z nimi słupy 4 – 10 są przypuszczalnie reliktem ogrodzenia od strony północnej i zachodniej, a nie konstrukcji budynków naziemnych. Niewątpliwie też ze sobą związane są obiekty 52 i 53 oraz słupy 54 i 55. Możliwe, że należały one do jednej zagrody z obiektem 19/20 i towarzyszącymi mu słupami. Być może związane były ze sobą także obiekty 22 i 51 (zniszczony wykrotem – ryc. 5), a jakieś pozostałe elementy zagrody zalegają jeszcze w nieprzebadanej części osady, na wschód o wymienionych obiektów.

Trudne do ustalenia są pierwotne rozmiary omawianej osady. Wydaje się, że przebadano zaledwie jej fragment. Odślonięte i wyeksplorowane obiekty ułożone są wyraźnie na wycinku koła. Prawdopodobnie więc mamy tu do czynienia z północno-zachodnią częścią osady, której zabudowa rozplanowana była mniej więcej na planie koła albo owalu (lub ewentualnie wielokąta), z wyraźnym, niezabudowanym dziedzińcem wewnętrznym. Na zabudowę z okresu wpływów rzymskich (o chronologii osady szczegółowo poniżej) natrafiono na powierzchni ok. 15 arów. Można jednak domniemywać, że pierwotnie zajmowała ona ok. 60 arów.

We wszystkich obiektach większych rozmiarów stwierdzono wyraźne warstwy spalenizny, bądź przynajmniej liczne węgle drzewne. Wydaje się to świadczyć o dość gwałtownym zniszczeniu i opuszczeniu osady.

Pozyskane fragmenty ceramiki należą zasadniczo do trzech podstawowych grup technologiczno-funkcjonalnych. W ich wydzieleniu brano pod uwagę zarówno cechy formalno-typologiczne naczyń, jak i dostrzegalne cechy technologiczne, tj. rodzaj masy garncarskiej, domieszki, ślady opracowania powierzchni, ornamentykę itp. (ryc. 6), (por. A. Błażejowski 2005).

Na stanowisku w Krępnicy mamy do czynienia z dość jednorodnym chronologicznie reliktem osady z fazy C2 okresu wpływów rzymskich. Funkcjonowała ona zapewne dość krótko i, jak wcześniej wspomniano, została ona gwałtownie zniszczona w wyniku pożaru. Pod względem kulturowym przeważają tu elementy kultury luboszyckiej z jej III fazy wg G. Domańskiego (1979, 92-97). W tym czasie dominowały w niej wpływy z nadłabskiego kręgu kulturowego, których była przekąźnikiem dalej na wschód. Te właśnie elementy są w omawianym zbiorze zabytków wyraźnie obecne, zwłaszcza w ornamentyce naczyń. Dostrzec można także wpływy kultury przeworskiej, szczególnie w przypadku ceramiki wykonanej na kole.

Z trzech obiektów z omawianej osady, tj. 2, 22 i 51, pobrano próbki węgla drzewnych, które poddano specjalistycznym badaniom metodą izotopu węgla ^{14}C w Poznańskim Laboratorium Radiowęglowym (T. Goslar 2005). W przypadku pierwszego obiektu uzyskano datę 1050 ± 30 BP (Poz-8964), dla obiektu 22 datę 1175 ± 30 BP (Poz-8965), zaś dla obiektu 51 datę 1670 ± 30 BP (Poz-8967). Kolejna data uzyskana została z najbliższej okolicy obiektu 51 (fragment kości) – 1775 ± 35 BP (Poz-9107). Tylko zatem w trzecim i czwartym przypadku data radiowęglowa zgadza się mniej więcej z datowaniem ustalonym na podstawie cech zabytków. Trzeba tu

jednak zaznaczyć, że na terenie stanowiska w przeszłości wielokrotnie wypalano las, co mogło mieć wpływ na wyniki analiz.

Bibliografia

Bagniewski Z., Błażejowski A., Gładki M., Jarek A., Masojć M.

2001 Z badań powierzchniowych wyprzedzających budowę autostrady A4 na odcinku Zgorzelec – Bolesławiec, „Śląskie Sprawozdania Archeologiczne”, t. 43, s. 133-146.

Błażejowski A.

2005 Osada z okresu wpływów rzymskich na stan. 8 w Krępnicy, pow. bolesławiecki, woj. dolnośląskie, (w:) Archeologiczne Zeszyty Autostradowe Instytutu Archeologii i Etnologii PAN. Badania na autostradzie A4, red. B. Gediga, Wrocław (w druku).

Bykowski K., Furmanek M., Masojć M., Piekalski J.

2005 Ratownicze badania wykopaliskowe Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego w pasie planowanej budowy autostrady A4 na odcinku Jędrzychowice – Krzyżowa, w województwie dolnośląskim, „Śląskie Sprawozdania Archeologiczne”, t. 47 (w druku).

Domański G.

1979 Kultura luboszycka między Łabą a Odrą w II-IV wieku, Wrocław.

Goslar T.

2005 Raport z wykonania datowań C-14 w Poznańskim Laboratorium Radiowęglowym (w archiwum Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego pod nr 1/AN/2004).

Kondracki J.

1994 Geografia Polski. Mezoneiony fizyczno-geograficzne, Warszawa.

Masojć M.

2005 Borealna krzemienica z miejscowości Krępnica 8 na terenie Borów Dolnośląskich (pow. Bolesławiec), (w:) Archeologiczne Zeszyty Autostradowe Instytutu Archeologii i Etnologii PAN. Badania na autostradzie A4, red. B. Gediga, Wrocław (w druku).

Sadowski K., Włodarski W.

2004 Analiza geomorfologiczna stanowiska archeologicznego Krępnica 7/8, Poznań (maszynopis w archiwum Instytutu Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego).

Walczak W.

1970 Obszar przedsudecki. Dolny Śląsk, cz. II., Warszawa.

Artur Błażejowski, Mirosław Masojć

Results of archaeological rescue excavations carried out at site Krępnica 8, Bolesławiec commune, Lower Silesia province.

Summary

Site Krępnica 8 was explored within the framework of archaeological excavations preceding the construction of A4 motorway. It is located on the W edge of Bóbr river valley within the terrace, 7,0 – 8,0 meters above the river level, approximately 1,25 km to the S – SW from the centre of Krępnica village. Physiographically, the investigated area is situated in the region of Lower Silesia Forests, being a part of Silesian-Lusatian Lowland.

During excavation works 56 features were recognized on the area of 33 ares. Most of them can be identified as remains of settlement dated to Roman Period. Both habitation and farming buildings, which formed crofts, had probably surrounded the central square. Only about 1/4 of the settlement's original area has been unearthed.

Features as well as cultural layer yielded nothing but pottery. These were mostly fragments of hand-made vessels, which can be divided into 2 categories. First of them includes vessels of harsh, seldom roughened surfaces; these vessels were mainly represented by pots and bowls. Second group of pottery comprised of thick-walled vessels, mostly vases, bowls, mugs, goblets and so-called sieve-shaped vessels. Ornamentation included oblique, horizontal and rarely vertical grooves, as well as various stamp-made ornaments. Similarities in both forms of vessels and ornamentation can be found in Luboszyce culture and in the region of middle Elbe river-basin, chronologically being connected with C2 phase.

Several fragments of pottery made on potter's wheel were discovered; these findings can also be divided into 2 groups. First of them is represented by high quality pottery of smooth surface, made with the use of fine-grained admixture. Second category included vessels with slightly harsh surfaces, made with the use of fine- and middle-grained admixture. Both categories display, to some degree, similar traits of pottery made on potter's wheel found within Przeworsk culture sites.

Generally, at this site we deal with chronologically homogeneous remains of settlement dating back to C2 phase of Roman Period. It had probably existed only for a short period of time and had been destroyed, presumably by fire. Luboszyce culture elements of its IIIrd phase, according to G. Domański (1979, 92-97), are among the most often found. One can recognize some influences of Elbe cultural horizon of which Luboszyce culture can be regarded as some kind of transmitter farther to the East. These traits can be distinguished in the present assemblage of relics, particularly in case of vessels' ornamentation. Przeworsk culture influences can also be recognized.

Samples of charcoal from 3 features (2, 22 and 51) were taken and subjected to radiocarbon analysis. The following dates were acquired: 1050 ± 30 , 1175 ± 30 and 1670 ± 30 BP; therefore, only third of them (from feature 51) is consistent with settlement's dating created on the basis of archaeological relics. However, these results can be changed by farming and industrial activities, in particular burning out the forest on the investigated area.

Figures, referred to in the text as (*), are included on a separate sheets under the cover of the volume; those marked (**) are placed on colour plates at the end of the volume.

During exploration works a concentration of flint material (feature 21) has been discovered; their scientific analysis became a subject of a separate study.

It's worth mentioning that uncovered flint workshop, together with site Ślęza 12 in sub-Wrocław section and complex of sites in the area of Zakrzowo (Opole region) can be referred to as another Mesolithic settlement explored on the route of actually built and modernized A4 motorway in South-West Poland (Fig. 1).

Concentration of flint material was marked as feature 21 (Fig. 5, 6). Its outline was hardly recognizable. The range of this feature was arbitrarily delimited on the basis of planigraphic arrangement of flint artifacts and fragments of bones which formed an oval-shaped concentration measuring circa 20-25 square meters. In order to excavate the whole flint workshop as well as to define its range, exploration works were performed on the area stretching over additional 40 square meters on which only few relics were documented (Fig. 7).

In total, 746 flint artifacts (Fig. 8 – 10) and 30 bone fragments, linked with Mesolithic flint workshop, were collected from the area of 60 square meters (Table 1). Obtained material consists of 12 cores, 19 tools, 8 burins. Rest of inventory's units includes half-raw material and waste.

Due to bone material analysis it was possible to generate the date AMS 8830±60 BP (Poz-9106).

On the basis of features of material collected from site Krępnica 8, as well as radiocarbon dating, the chronology of described complex can be linked with Late Boreal Period. However, precise cultural attachment, considering lack of distinctive material, remains unclear. It is most likely caused by short-term settlement episode. It seems that we deal here with the remains of a campsite linked to Komornica – Duvensee cultural complex. Interpreting early Mesolithic inventories of proto-Komornica group (Ługi C, Wiechlice I) as the oldest relics of Komornica – Duvensee complex, it appears sensible to link the complex from Krępnica 8 with its next evolution stage (Masojć 2004).

We should now lay emphasis on well preserved state of the whole complex as well as its homogeneity. Little amount of relics unearthed allow us identify this place as flint workshop, perhaps serving hunting reasons.

Figures

Fig. 1. Krępnica site 8, Bolesławiec district. Location of the site.

Fig. 2. Krępnica site 8, Plan of the settlement from Roman Period.

Drawn by P. Trzepizur.

Fig. 3. Krępnica site 8. Arrangement of archaeological material within feature 21.

Spatial dispersion of flint artifacts and bones recovered from the feature.

Drawn by M. Masojć.

Fig. 4. Krępnica site 8. Outline and cross-sections of feature 19/20 along with postholes. Drawn by P. Trzepizur.

Fig. 5. Krępnica site 8. Outline and cross-sections of feature 51. Drawn by P. Trzepizur.

Fig. 6. Krępnica site 8. Fragments of pottery dated to Roman Period: 1-2, 5, 7-9, 11 from cultural layer; 3 from feature 2; 4, 6, 10 from feature 3. Drawn by N. Lenkow.

Lenkow.